

ISTORIE
CONTEMPORANĂ

Thierry Wolton (n. 1951) este jurnalist, scriitor și istoric, profesor la École Supérieure du Commerce din Paris. E preocupat în mod special de istoria regimurilor comuniste, de Războiul Rece și de influența sovietică în Occident. A publicat mai multe cărți dedicate relațiilor internaționale și vieții politice franceze, printre care: *Vivre à l'Est* (1977), *L'Occident des dissidents* (în colaborare cu Christian Jelen, 1979), *Culture et pouvoir communiste* (în colaborare cu Natașa Diujeva, 1979), *Le KGB en France* (1986; trad. rom. *KGB-ul în Franța*, Humanitas, 1992), *Silence, on tue* (în colaborare cu André Glucksmann, 1986), *Les Visiteurs de l'ombre* (în colaborare cu Marcel Chalet, 1990), *Le Grand Recrutement* (1993), *La France sous influence: Paris–Moscou, 30 ans de relations secrètes* (1997), *L'Histoire interdite* (1998), *Rouge-brun: Le Mal du siècle* (1999; trad. rom. *Roșu-brun: Răul secolului*, Fundația Academia Civică, 2001), *Le Grand bluff chinois: Comment Pékin nous vend sa „révolution“ capitaliste* (2007), *Le KGB au pouvoir: Le système Poutine* (2008; trad. rom. *KGB-ul la putere: Sistemul Putin*, Humanitas, 2008, ed. a II-a 2014), *Une histoire mondiale du communisme*, vol. 1–3 (2015–2017; trad. rom. *O istorie mondială a comunismului*, Humanitas, vol. 1, 2018, vol. 2, 2019).

THIERRY WOLTON

NEGATIONISMUL
DE STÂNGA

Traducere din franceză
de Georgeta-Anca Ionescu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Corector: Adina Săucan
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Dan Dulgheru

Tipărit la Real

Thierry Wolton
Le négationnisme de gauche
© Éditions Grasset & Fasquelle, 2019

© HUMANITAS, 2019, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Wolton, Thierry
Negaționismul de stânga / Thierry Wolton; trad. din franceză
de Georgeta-Anca Ionescu. – București: Humanitas, 2019
ISBN 978-973-50-6600-0
I. Ionescu, Georgeta-Anca (trad.)
32

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30

*Alor mei, eliberați de HMC**

* *Une histoire mondiale du communisme (O istorie mondială a comunismului)*, ampla lucrare în trei volume a lui Thierry Wolton, a cărei traducere în limba română apare la Editura Humanitas (n. tr.).

CUPRINS

Despre negaționism	9
Zidul memoriei	11
I. Când un negaționism ascunde un altul.	17
<i>Unicitatea Șoahului, singularitatea „clasicidului“</i>	23
<i>Cortina de Fier a memoriei.</i>	30
II. Negaționismul, un avatar roșu-brun.	39
<i>Internaționalele negaționiste</i>	45
III. Conștiința curată a negaționiștilor de stânga.	54
<i>Cazul revelator al khmerilor roșii</i>	59
<i>Arsenalul de argumente negaționiste clasice.</i>	66
<i>Paznicii templului marxist-leninist</i>	75
<i>Efectul de opiu asupra intelectualilor</i>	82
<i>Divinitatea Mao.</i>	88
IV. Banalizarea negaționismului de stânga	97
<i>Memoria captivă</i>	101
<i>Memoria care cedează</i>	111
<i>În trecere prin Coreea</i>	118
<i>Moda comunistă</i>	129
<i>Lumea în negru și roșu.</i>	135
V. Convergența negaționismelor	141
<i>Lună veche și speranțe noi</i>	146
<i>Islamo-stângismul și fascislamismul.</i>	153
<i>Eterna reîntoarcere a antisemitismului</i>	164
<i>În contra modernității.</i>	174
Viitorul luminos al negaționismului	183

DESPRE NEGAȚIONISM

Negaționismul înseamnă negarea faptelor istorice dovedite sau deformarea lor. Termenul se referă în general la cei care contestă existența camerelor de gazare naziste ori care minimalizează amploarea fenomenului de exterminare a evreilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Dar cum rămâne cu cei care neagă bilanțul comunismului, care-i trec sub tăcere morții și îi ascund cauzele? Se poate vorbi în acest caz de un negaționism de stânga, diferit, așadar, de un negaționism de dreapta? Distincția e arbitrară, ne-ajută doar să nu confundăm tipurile de negare, și trebuie înțeleasă fără nici o conotație politică. Cei care neagă importanța Shoahului nu sunt de dreapta într-o măsură mai mare decât sunt de stânga cei care nu recunosc amploarea Gulagului. Negaționismul e unul singur; scopurile negaționiștilor pot să difere, dar metodele lor sunt aceleași, iar rezultatele, identice, fiindcă alterează necesara înțelegere a trecutului. Adevărata diferență ține de percepția asupra acestor negaționisme: unul este unanim condamnat în numele adevărului, al istoriei, al moralei, pe când celălalt este în cel mai bun caz ignorat, dacă nu chiar aprobat în ciuda tuturor evidențelor, în pofida realității istorice și a eticii. Cartea de față are drept subiect tocmai acest

negaționism de stânga, care nu-și găsește nici o justificare și despre care se vorbește atât de puțin ori deloc.

Nu există adevăr oficial în istorie, fiecare e liber să interpreteze faptele; în schimb, realitatea a ceea ce s-a petrecut, precum și felul cum s-a petrecut – în ordinea în care au avut loc evenimentele – sunt invariabile. Nerespectând aceste reguli, negaționiștii comit erori intenționat pentru a înșela opinia publică. Procedeele lor n-au nimic de-a face cu revizionismul, care, da, poate aduce modificări modului în care citim istoria atunci când ies la iveală fapte noi. Negaționismul, fie el de stânga sau de dreapta, e nociv și trebuie combătut, în vreme ce revizionismul e o necesitate a istoriei.

ZIDUL MEMORIEI

În anul 2033, lumea își va aminti, fără-ndoială, că în urmă cu un secol Hitler ajungea la putere în Germania. Cu această ocazie se va vorbi, desigur, despre ascensiunea sa, despre cum și-a eliminat adversarii, despre primele lui măsuri antisemite, despre înființarea lagărelor de concentrare, despre război și, bine-nțeles, despre exterminarea evreilor. Pentru a nu uita nicicând.

Anul 2017 a marcat centenarul preluării puterii de către Lenin în Rusia. În mass-media, expoziții, colocvii s-a insistat asupra paginilor glorioase ale acestei revoluții, asupra speranței pe care-o născuse această răsturnare, asupra gestei idealizate a comunismului care se confundă cu istoria secolului XX. Nici un cuvânt, ori doar câte unul rostit în șoaptă, despre primele măsuri care au fost luate de puterea bolșevică și care au aruncat țara în cel dintâi regim totalitar din istorie: interzicerea presei, înființarea poliției politice, dizolvarea Adunării Constituante alese, înființarea primelor lagăre de concentrare etc. Nu s-au pomenit mai multe nici despre teribilul bilanț comunist care a însângerat lumea ca niciodată până atunci. Pentru a uita pe veci?

În acel an 2017, două dintre cele mai importante premii literare franceze au încununat lucrări dedicate odioasei epoci a nazismului: una despre sprijinul oferit lui Hitler

de unii industriași germani, cealaltă despre fuga unuia din principalii criminali ai regimului, care a reușit să se sustragă justiției după război. O potrivire involuntară, fără-ndoială, însă una care dă seamă de o memorie hipertrofiată, pe de o parte, și atrofiată, pe de altă parte. Cauzele sunt evidente, ele țin, în esență, de raportarea noastră diferită, și îndreptățită, la aceste două istorii. Nazismul este o ideologie a excluziunii care privește doar popoarele alese de ea, comunismul se prezintă ca o doctrină umanistă și universală care se adresează tuturor. Hitler a pierdut războiul pe care l-a purtat cu restul lumii; URSS, matricea comunismului, s-a prăbușit din interior, fără învingători și fără învinși în afară de victimele sale. Lagărele de exterminare sunt o invenție nazistă, de care nici Uniunea Sovietică, nici Republica Populară Chineză – cele mai mari țări comuniste – n-au avut nevoie să se folosească, datorită pământurilor înghețate din Siberia și soarelui dogoritor din deșertul Gobi, suficiente pentru a lichida în masă. Wehrmacht-ul a ocupat o mare parte din Europa; Armata Roșie la fel, însă în regiuni mai îndepărtate. Germania nazistă a înrobit națiunea franceză; Uniunea Sovietică, doar mințile ei luminate. Pe scurt, percepția despre acest trecut, contenciosul său diferă. Să nu uităm: crimele naziste au fost judecate la Nürnberg, în asentimentul general, pe când crimele comuniste n-au făcut niciodată în Occident obiectul vreunui proces, fie și doar moral.

Din speranță pentru o mare parte din omenire, comunismul s-a preschimbat în muștrare de conștiință când prăbușirea sistemului a confirmat dezastrul pe care-l provocase. E groaznic să te-nșeli, și cu atât mai mult să fi fost înșelat. Prima reacție este, adesea, să dăm uitării propria credulitate și, odată cu ea, ceea ce

a cauzat-o. Comunismul se estompează din memoria oamenilor fiindcă nu e deloc de dorit să și-l amintească, cu excepția celor care au suferit de pe urma lui și ale căror răni sunt încă vii. Bătrânul nostru Continent, mai ieri divizat cu forța, este astăzi în continuare scindat de acest trecut trăit în mod diferit. Cortina de Fier a căzut, dar se înalță un Zid al memoriei, sursa unor neînțelegeri care dăunează coeziunii europene. Rateurile democratice pe care le înregistrează fostele țări socialiste din Europa de Est sunt o moștenire a acestei istorii comuniste prea repede achitate de cealaltă parte a Europei, care a avut norocul să nu fi suferit aceeași soartă.

Negaționismul de stânga profită de această memorie care slăbește pentru a răspândi o versiune mincinoasă a istoriei. A continua să crezi în viitorul luminos promis de marxism-leninism este un drept, însă cu totul altceva e să deformezi realitatea trecutului comunist pentru a menține cu orice preț speranța asta. Acest negaționism are trecere, se bucură de articole în ziare și spațiu de microfon, în timp ce oricine neagă camerele de gazare e condamnat moral, din fericire. A nega amploarea fenomenului de exterminare a evreilor, a contesta metodele care au fost folosite denotă un antisemitism pe care memoria secolului XX îl condamnă. Altfel stau lucrurile cu realitatea comunismului. Negarea lui își are originea în orbirea voluntară care a însoțit construirea socialismului în secolul trecut. Negaționismul de stânga, urmaș al acestei orbiri, este un fel de reacție autoimună menită să protejeze de orice mustrare de conștiință. Interdicția antisemitismului condamnă negaționismul „de dreapta“, în vreme ce respingerea anticomunismului absolvă negaționismul „de stânga“. Totuși, a aminti bilanțul negativ al comunismului nu înseamnă deloc un partizanat, ci e o

datorie morală. A te indigna pentru moartea a zeci de milioane de ființe umane ține de datoria de memorie atât de des invocată în alte cauze.

O tăcere apăsătoare domnește peste această chestiune. Un exemplu. În aprilie 2018, într-un parc din arondismentul XIII al Parisului a fost inaugurat un monument în memoria victimelor khmerilor roșii din Cambodgia. În luările lor de cuvânt, doamna primar al capitalei, alți edili și diverse personalități au condamnat „barbaria“ care a dus la exterminarea unei treimi din populația țării în mai puțin de patru ani. Un singur vorbitor a pomenit de „ideologia khmerilor roșii“, însă fără a rosti cuvintele comunism ori marxism-leninism. Pe fațada tuturor școlilor pariziene există o plăcuță care amintește că nazismul poartă răspunderea pentru arestarea și exterminarea copiilor evrei în timpul războiului. În primul caz, răul nu e numit ca atare, în cel de-al doilea, e, în mod just, scos în evidență.

Că trecutul influențează viitorul e o banalitate repetată adesea, însă nu mai puțin exactă. E inutil să privim în urmă până la merovingieni ca să înțelegem secolul nostru; în schimb, e indispensabil să cunoaștem secolul care l-a precedat. Din octombrie 1917 până la căderea URSS în decembrie 1991, secolul XX a fost comunist. Așadar noi trăim astăzi în postcomunism. Dincolo de granițele noastre, cum oare să înțelegem politica lui Putin, cum să apreciem sporirea puterii Chinei, cum să explicăm jocul nord-coreean, cum să evaluăm valul populist din Europa de Est, cum să judecăm cauzele islamismului și rolul pe care-l joacă în această problemă puterile ostile modelului nostru de societate, fără să știm de unde vin toate astea? Chiar în Franța, cum să interpretăm revendicările egalitariste care din timp în timp tot reapar în

mintea oamenilor fără să luăm în considerare apetența pentru comunism care a marcat atât de mult mentalitățile? Faptul că trunchiem trecutul, că negăm cele petrecute, că mințim în legătură cu natura acestei ideologii totalitare care a însângerat secolul trecut ne supune silit la ceea ce trăim astăzi și ne orbește cu privire la ceea ce ne așteaptă.

Tirania prezentului căreia ne supunem de bunăvoie, având în vedere că timpul istoriei, etern, n-are nimic de-a face cu durata vieții noastre, limitată, este și mai dăunătoare când negaționismul ne alterează percepția asupra trecutului imediat. A privi în față bilanțul comunismului nu e doar o chestiune de datorie de memorie, nici doar o necesitate pentru a înțelege lumea de azi, ci este și o problemă de apărare împotriva provocărilor pe care le avem de înfruntat de-acum înainte.

Comunismul s-a născut în Europa, să nu uităm, și a prosperat în parte grație tradiției creștine din care s-a inspirat: cei din urmă vor fi cei dintâi, a spus Cristos, cei săraci vor fi stăpânii lumii, promite marxism-leninismul. Aceste rădăcini ne ajută să-nțelegem de ce e atât de greu de privit în față această filă de istorie. Prin urmare, negarea ei nu poate decât să agraveze discreditarea unui Occident care pozează bucuros în model de civilizație, care se vrea purtător de valori universale. Dacă refuzăm să admitem caracterul criminal al acestei ideologii și să recunoaștem dramele pe care le-a provocat, cu ce drept moral îi putem noi califica pe islamiști ca „barbari”? Faptul că uităm de propria noastră sălbăticie, contestându-i ravagiile, slăbește autoritatea morală pe care ne-o atribuim.

Comunismul nu răspunde oare aceleiași aspirații ca islamismul, apărut din pretenția câtorva ideologi de a domina lumea și de a-i modela pe oameni după calapodul

lor, așa cum își propun să facă „nebunii lui Allah“? În materie de credință și metode, religia seculară comunistă nu e cu nimic mai prejos decât jihadiștii. A refuza să vedem și să acceptăm acest lucru înseamnă a-i încuraja pe islamiști în nihilismul lor, în orice caz atâta vreme cât o să continuăm să negăm propriul nostru trecut. Istoria devine folositoare dacă ne permite să înțelegem prezentul. Denunțarea negaționismului care schimbă și percepția, și perspectiva asupra istoriei nu e ceva de luat în glumă: e o chestiune de salvare.